

مدل متفاوت چین

بیست سال پیش، کمتر ناظر ی پیش‌بینی می‌کرد که چین به‌رقیبی جدی برای رهبری تکنولوژیک آمریکا تبدیل شود. استدلال رایج این بود که نظام‌های اقتدارگرا ذاتاً قادر به پرورش نوآوری‌ها نیستند. اما حزب کمونیست چین (CCP) با رویکرد خود، این کشور را از یک «خط‌موتناژ جهانی» به یک ابرقدرت نوآوری بدل کرد؛ تحولی که اکنون چالش‌ساز ژئوپلیتیک و نظامی، بسیار فراتر از تصور قدرت‌های لیبرال جهان، ایجاد کرده است. در دهه ۱۹۹۰، بسیاری در تداوم رشد اقتصادی خیره‌کننده چین تردید داشتند. اگرچه تجربه‌های «معجزه‌آسا» سنگاپور، کره جنوبی و تایوان نشان داده بود که دولت‌های اقتدارگرا در بسیج منابع اولیه رشد مهارت دارند، اما بسیاری معتقد بودند که این نظام‌ها پس از عبور از مرحله درآمد متوسط، در پرورش نوآوری لازم‌برای حفظ رشد ناتوان خواهند بود. دلایل این تردید منطقی بود: نوآوری نیازمند سرمایه‌گذاری هنگفت و نیروی کار باکیفیت است، اما حاکمان خودکامه اغلب به مصرف‌گرایی، توزیع رانت و فساد در بودجه‌های آموزشی و پژوهشی شهرت دارند. آن‌ها با دخالت در سیاست‌های پولی و ایجاد بی‌ثباتی، سرمایه‌گذاران را فراری می‌دهند و با سرکوب جریان آزاد اطلاعات، بستر لازم برای نوآوری را نابود می‌کنند. ساموئل هانتینگتون این وضعیت را «معمای شاه» نامید: یا کنترل سفت‌وسخت سیاسی که مانع نوآوری می‌شود، یا آزادسازی فضا که خطر سقوط رژیم را در پی دارد. رهبران چین در مواجهه با این معما (انتخاب میان رکود یا فروپاشی)، راه سوم را برگزیدند: «تطبیق». در مدلی که می‌توان آن را «اقتدارگرایی هوشمند» نامید، پکن کنترل سیاسی قاطع را با گشایش اقتصادی کنترل شده ترکیب کرد. سرمایه‌گذاری سنگین در نیروی انسانی، ایجاد ثبات اقتصاد کلان و جذب سرمایه‌گذاری خارجی (به‌عنوان مجرای انتقال فناوری)، از ارکان این استراتژی بود.

حزب کمونیست همچنین نوعی کثرت‌گرای محدود را تحمل کرد؛ اجازه دادن به رشد بخش خصوصی، رسانه‌ها و دانشگاه‌ها، البته تحت نظارت دقیق. این «جامعه مدنی مدیریت‌شده» به ابزاری برای شناسایی مشکلات اجتماعی و مذاکره بر سر اصلاحات تبدیل شد. در حوزه اطلاعات، چین به جای سانسور ساده، از تاکتیک‌های پیچیده‌ای مانند «اصطکاک» (ایجاد تأخیر در دسترسی) و «غرق کردن» (پمپاژ انبوه اطلاعات برای محو کردن دیدگاه‌های مخالف) استفاده کرد. سرکوب نیز از خشونت‌های به‌سمت اجبار هوشمند، استفاده از مجریان نیمه‌خصوصی و نظارت الگوریتمی (با کمک هوش مصنوعی و بیومتریک) تغییر جهت داد. نتیجه این سیاست‌ها خیره‌کننده بوده است. اسمال چین با عبور از فرانسه، آلمان و ژاپن، وارد جمع ده کشور برتر «شاخص جهانی نوآوری» شد. شرکت‌های چینی اکنون در حوزه‌هایی چون خودروهای برقی، انرژی پاک، مخابرات، پهپادها و قطار سریع‌السیر، پیش‌تاز جهان هستند و حتی در باتیک و بیوتکنولوژی نیز به‌سرعت در حال کاهش فاصله با رقیب‌ای باشند. در هوش مصنوعی، چین با آمریکا شانه‌به‌شانه رقابت می‌کند و مدل‌های هوش مصنوعی چینی به دلیل عملکرد بالا و هزینه پایین، در سراسر جهان مشتری دارند. در ابررایانش، چین بیشترین تعداد ابررایانه‌های سریع جهان را در اختیار دارد و با وجود تحریم‌های نیمه‌هادی، احتمالاً به مرز پردازش «اگزاسکیل» رسیده است. در فناوری‌های کوانتومی نیز، چین در بخش ارتباطات و رمزگذاری پیشرو است. با این حال، ناظران غربی به‌کندی در حال تغییر دیدگاه خود نسبت به چین به‌عنوان یک «کی‌کار» صرف هستند؛ غافل از اینکه نوآوری چینی اکنون در بسیاری از بخش‌های استراتژیک به‌سطحی از بلوغ و حتی سلطه رسیده است. بدبینان ممکن است به چالش‌های جدی اقتصاد چین (مانند پیری جمعیت، بحران مسکن و بدهی) اشاره کنند و بگویند که نوآوری هنوز به بهره‌وری تبدیل نشده است. این چالش‌ها واقعی هستند، اما حزب کمونیست پیش‌تر نیز نشان داده که توانایی مدیریت بحران‌های دلهره‌آور را دارد.

مسئولانه‌ترین رویکرد برای آمریکا و متحدانش این است که فرض کنند چین، حتی با رشد کندتر، همچنان یک بازیگر قدرتمند اقتصادی، نظامی و تکنولوژیک باقی خواهد ماند. باید پذیرفت که چین چالش‌ی به‌مراتب بزرگتر از شوروی سابق (که اقتصادش هرگز به ۵۰ درصد اقتصاد آمریکا نرسید) ایجاد می‌کند. آمریکا و کشورهای لیبرال باید پاسخی هماهنگ به‌ظهور این ابرقدرت بدهند. رهبران سیاسی در غرب که با بدهی‌های بالا روبه‌رو هستند، باید مراقب باشند که در تخصیص بودجه، سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه و نیروی انسانی (موتور اصلی نوآوری) را قربانی نکنند. غفلت در پاسخگویی به چالش عمیق تکنولوژیک و ژئوپلیتیک چین، ممکن است این کشورها را در آینده در نچندان دور، در دنیایی بسیار ناخوشایند گرفتار کند.



Reuters: تکس



محمدحسین لطف‌اللهی

خبرنگار بین‌الملل

تلاش‌های دیپلماتیک اوکراین و متحدان اروپایی‌اش در مذاکرات ژنو نتیجه داد و ایالات متحده قانع شد تا طرح صلح ۲۸ ماده‌ای خود را به یک پیش‌نویس ۱۹ ماده‌ای تقلیل دهد. با اینکه طرح جدید بخشی از دغدغه‌های کی‌یف را پوشش می‌دهد، اما مقام‌های اوکراینی می‌گویند هنوز «پروانه‌های باز» زیادی در متن توافق وجود دارد که سرنوشت کلیدی‌ترین موضوعات جنگ را در هاله‌ای از ابهام نگه داشته است.

در همین راستا، قرار است استیو ویتکاف، فرستاده ویژه رئیس‌جمهور آمریکا، به همراه جرد کوشنر در روزهای آینده راهی مسکو شوند تا جزئیات این طرح ۱۹ ماده‌ای را روی میز کرملین بگذارند. هم‌زمان، دنیل دریسکال، وزیر ارتش ایالات متحده نیز مأموریت یافته تا در کی‌یف با مقامات اوکراینی رایزنی کند.

با وجود ابهامات زیادی که درباره طرح ۱۹ ماده‌ای وجود دارد، دونالد ترامپ روز پنجشنبه در جمع خبرنگاران با لحنی امیدوارانه از «پیشرفت‌های بسیار خوب» سخن گفت و ابراز اطمینان کرد که کی‌یف قطعاً از وضعیت جدید «بسیار خوشحال» است. این خوش‌بینی در حالی مطرح می‌شود که شواهد نشان می‌دهد روس‌ها رضایت چندانی از پیش‌نویس بازنبیسی‌شده ندارند و اروپایی‌ها نیز واکنشی محافظه‌کارانه نشان داده و محتاطانه از تغییرات صورت‌گرفته در طرح ۲۸ ماده‌ای استقبال کرده‌اند.

جزئیات طرح ۱۹ ماده‌ای و تغییرات اعمال‌شده روی طرح قبلی هنوز به‌طور دقیق مشخص نشده‌اند اما اظهارنظرهای مقام‌های آمریکایی و اوکراینی‌شانه‌هایی از آنچه در طول یک هفته مذاکرات واشنگتن و کی‌یف گذشته پیش‌روی مامی گذارد.

▼ طرح ۲۸ ماده‌ای چه بود و چه واکنش‌هایی در پی داشت؟

طرح اولیه ایالات متحده که اکنون بازنبیسی‌شده، حاوی مجموعه‌ای از امتیازات دشوار و محدودیت‌های سخت‌گیرانه برای کی‌یف بود. اگرچه در این طرح ۲۸ ماده‌ای بر حاکمیت ملی اوکراین و وعده تضمین‌های امنیتی تأکید شده، اما ابهام در «کیفیت و سازوکار» این تضمین‌ها، نگرانی‌های زیادی را در این کشور ایجاد کرده بود.

بر اساس این طرح، اوکراین ملزم بود با تغییر قانون اساسی، بی‌طرفی دائم خود را اعلام کند و برای همیشه قید عضویت در ناتو و تولید سلاح هسته‌ای را بزند. علاوه بر ممنوعیت استقرار نیروهای ناتو، ارتش اوکراین نیز باید کوچک می‌شد و پرسنل آن از حدود ۸۵۰ هزار نفر کنونی به کمتر از ۶۰۰ هزار نفر کاهش می‌یافت؛ شرطی که با توجه به تهدیدات روسیه، برای دفاع اوکراین بسیار چالش‌برانگیز به نظر می‌رسید. تنها امتیاز ملموس برای کی‌یف در طرح ۲۸ ماده‌ای، باز ماندن مسیر عضویت در اتحادیه اروپا عنوان شده بود.

در بُعد سرزمینی، طرح آمریکا عملاً واقعیت‌های میدانی را به رسمیت می‌شناخت. کریمه، لوهانسک و دونتسک به‌صورت «دوقاکتو» خاک روسیه تلقی می‌شدند و خطوط مقدم نبرد در زاپوریژیا و خرسون به‌عنوان مرزهای جدید تعیین می‌گردید. نکته بحث‌برانگیزتر، وضعیت بخش‌های تحت کنترل اوکراین در دونتسک بود؛ مناطقی که طبق طرح باید تخلیه، خلع سلاح و به عنوان «منطقه حائل» شناخته می‌شدند، اما روی کاغذ جزو خاک روسیه به حساب می‌آمدند.

علاوه بر این‌ها، امتیازات قابل توجهی برای مسکو در نظر گرفته شده بود؛ از تضمین بازگشت اقتصاد روسیه به بازار جهانی و آغاز گفت‌وگوها برای لغو تحریم‌ها، تا دعوت دوباره از پوتین برای پیوستن به گروه ۸ (G۸). نظارت بر کل این فرآیند نیز به یک «شورای صلح» به ریاست دونالد ترامپ سپرده می‌شد.

طرح اولیه ایالات متحده که اکنون بازنبیسی‌شده، حاوی مجموعه‌ای از امتیازات دشوار و محدودیت‌های سخت‌گیرانه برای کی‌یف بود. اگرچه ماده‌ای بر حاکمیت ملی اوکراین و وعده تضمین‌های امنیتی تأکید شده، اما ابهام در «کیفیت و سازوکار» این تضمین‌ها، نگرانی‌های زیادی را در این کشور ایجاد کرده بود

ایالات متحده در تلاش بود تا با اعمال فشار بسیار زیاد به اوکراین، کی‌یف را وادار به پذیرش طرح ۲۸ ماده‌ای کند. در همین راستا، کاخ سفید برای پذیرش این طرح، ضرب‌الاجلی یک‌هفته‌ای تعیین کرد. دونالد ترامپ با لحنی صریح به خبرنگاران گفت که رلنسکی «مجبور است این طرح را دوست داشته باشد» و یادآوری کرد که اوکراین «کاری برای بازی ندارد». او همچنین بندی سیاسی را در طرح گنجانده بود که اوکراین را ملزم می‌کرد ۱۰۰ روز پس از توافق، انتخابات ریاست‌جمهوری برگزار کند؛ موضوعی که مستقیماً جایگاه رلنسکی را (که دوره قانونی‌اش به پایان رسیده) هدف قرار می‌داد. واکنش‌ها به این طرح، آمیزه‌ای از خشم، ترس و دیپلماسی محتاطانه بود. ولودیمیر زلنسکی که ابتدا سعی در همکاری داشت، در پیامی ویدئویی تلویحا این طرح را رد کرد و آن را انتخابی میان «قربانی کردن عزت» یا «از دست دادن یک شریک کلیدی» دانست. در اوکراین، شهروندان خشمگین با انتقاد از این طرح، آن را به نفع روسیه دانستند. هم‌زمان، مقامات این کشور به سرعت با مذاکره‌کنندگان آمریکایی تماس گرفتند تا برای اصلاح مفاد آن رایزنی کنند. متحدان اروپایی اوکراین نیز که در این روند مذاکرات عملاً به حاشیه رانده شده بودند، علیه این طرح موضع گرفتند. بریتانیا، فرانسه و آلمان در آخر هفته طرح صلح جایگزینی را پیشنهاد کردند. اورسولا فون در لاین، رئیس کمیسیون اروپا، روز یکشنبه در حاشیه اجلاس گروه ۲۰ در آفریقای جنوبی هشدار داد که طرح تحت رهبری آمریکا، اوکراین را در برابر تجاوز روسیه آسیب‌پذیرتر خواهد کرد. او تأکید کرد که اتحادیه اروپا از واگذاری اجباری سرزمین حمایت نخواهد کرد و توافقی را که نقش محوری این اتحادیه در تأمین صلح برای کی‌یف را نادیده بگیرد، نخواهد پذیرفت. فون در لاین گفت: «هر طرح صلح معتبر و پایداری باید پیش از هر چیز به کشتار و جنگ پایان دهد، بدون آنکه بشر درگیری‌های آینده را بکارد.» اوکراین مدت‌هاست در برابر زیاده‌خواهی‌های ارضی روسیه مقاومت کرده و استدلال می‌کند که چنین واگذاری‌هایی از نظر قانونی مجاز نیست و نیازمند همه‌پرسی است. در حالی که این کشور جنگ‌زده همچنان زیر بمباران روسیه متحمل تلفات سنگین می‌شود، بسیاری از مردم اوکراین ایده‌ای را که پس از چهار سال جنگ ویرانگر شبیه به «تسلیم» به نظر می‌رسد، قاطعانه رد می‌کنند.

▼ طرح ۱۹ ماده‌ای چیست؟

ناراضیاتی شدید اوکراین و تلاش قابل توجه اروپایی‌ها برای اقناع تیم ترامپ باعث شد تا ایالات متحده در مذاکرات هفته گذشته در ژنو، مواضع خود را تعدیل کند. در این مذاکرات، استیو ویتکاف و جرد کوشنر به‌همراه مارکو روبریو، وزیر امور خارجه و دنیل دریسکال، وزیر ارتش از طرف ایالات متحده حاضر بودند و هیئت اوکراینی را نیز آندری یرماک، رئیس‌دفتر رئیس‌جمهور اوکراین و سرتم معروف، مشاور امنیت ملی این کشور هدایت می‌کردند.

در بیانیه رسمی دولت اوکراین، اشاره‌ای به جزئیات جدید وجود ندارد اما مذاکرات سازنده خوانده شده و آمده است که تصمیمات درباره موارد اختلافی در گفت‌وگوهای میان‌رؤسای جمهور آمریکا و اوکراین اتخاذ خواهد شد.

فایننشال تایمز در گزارشی جزئیاتی از این طرح جدید را افاش کرده است. سرگنی کیسیلیست، معاون وزیر خارجه اوکراین که از جمله حاضران در هیئت اوکراینی بوده به این روزنامه گفته است که فضای مذاکرات بسیار «تنش‌آلود» بود و امکان داشت مذاکرات در

همان ابتدا «فروپاشد». با این حال او می‌گوید پیش‌نویسی که در نهایت بر سر آن توافق شد باعث شد تا هر دو هیئت در نهایت حس «مثبتی» به خروجی مذاکرات داشته باشند. کیسیلیستا می‌افزاید که آمریکایی‌ها و اوکراینی‌ها در حوزه‌های زیادی به توافق دست یافته‌اند اما تصمیم‌گیری درباره مواردی مثل اختلافات سرزمینی و روابط اوکراین با ناتو بر عهده رؤسای جمهور اوکراین و ایالات متحده گذاشته شده است.

به گفته او، هیئت اوکراینی در این مذاکرات اختیاری برای تصمیم‌گیری درباره چشم‌پوشی از سرزمین‌های اوکراینی نداشت چراکه دولت اوکراین باور دارد از نظر حقوقی این مسئله فقط از طریق برگزاری همه‌پرسی امکان‌پذیر است.

بر اساس روایت سرگنی کیسیلیستا، ایالات متحده پذیرفته است که بند محدود شدن تعداد پرسنل نیروهای نظامی اوکراین را از طرح صلح حذف کند. همچنین بندی که تصریح می‌کرد تمام جنایتکاران جنگی دخیل در این جنگ مشمول عفو می‌شوند حذف شده و بند دیگری به جای آن نوشته شده که در آن «درها و رنج‌های قربانیان جنگ به رسمیت شناخته شده است.»

در اظهارنظری جداگانه، یک مقام کاخ سفید که نامش افشا نشده به روزنامه نیویورک تایمز گفته است تغییراتی در بندهایی که به ممنوعیت دائمی حضور نیروهای ناتو در خاک اوکراین می‌پرداخت، اعمال شده است.

بهرغم این عقب‌نشینی آمریکا از طرح صلح ۲۸ ماده‌ای به نظر می‌رسد در برخی موارد کلیدی همچنان موضع آمریکا بدون تغییر باقی مانده باشد. روزنامه دیلی تلگراف به نقل از یک منبع آگاه گزارش داد که ایالات متحده، به‌رغم مخالفت‌های سیاستمداران اروپایی، ممکن است برای دستیابی به صلح در اوکراین، کنترل روسیه بر کریمه و دیگر سرزمین‌های تحت تصرف ارتش این کشور را به رسمیت بشناسد. این منبع به دیلی تلگراف گفت: «روزبه‌روز روشن‌تر می‌شود که آمریکایی‌ها اهمیتی به موضع اروپایی نمی‌دهند. حرف آن‌ها این است که اروپایی‌ها هر کاری دلشان می‌خواهد بکنند.» به گفته این منبع، نمایندگان آمریکا همچنان به استراتژی اولیه‌ای که در طرح صلح آمریکا ترسیم شده و جزئیات آن به رسانه‌ها درز کرده بود، پایبند هستند.

▼ واکنش روسیه به طرح صلح ۱۹ ماده‌ای

ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، روز پنجشنبه ۲۷ نوامبر سرانجام سکوت خود را درباره طرح صلح مورد حمایت آمریکا برای پایان دادن به جنگ اوکراین شکست و اعلام کرد که مسکو آماده است درباره پیش‌نویس این پیشنهادات وارد گفت‌وگوهای «جدی» شود. پوتین اظهار داشت که کلیات طرح صلحی که اخیراً میان آمریکا و اوکراین شکل گرفته، می‌تواند مبنایی برای توافقی باشد که به این درگیری تقریباً چهارساله پایان دهد. او در جریان سفر به قرقیزستان گفت: «به‌طور کلی، ما موافقیم که این طرح می‌تواند پایه‌ای برای توافقات آینده باشد.»

رئیس‌جمهور روسیه افزود که به نظر می‌رسد آمریکا موضع مسکوار در خصوص صلح «در نظر گرفته است» و روسیه آماده است تا در روزهای آینده، هم‌زمان با سفر استیو ویتکاف، فرستاده ویژه آمریکا به مسکو، وارد گفت‌وگوهای «جدی» شود.

این نخستین اظهارنظر علنی پوتین درباره طرح صلح، پس از تکاپوی شدید دیپلماتیک روزهای اخیر میان واشنگتن و کی‌یف است. برخی تحلیلگران روسی معتقدند که هرچند بسیاری